

Aleg 1036

Sprawozdanie

Wydziału krajowego o czynnościach krajowego Patronatu Spółek oszczędności i pożyczek oraz innych Spółek rolniczych.

Wysoki Sejmie!

Niezałatwione dotychczas przez Wysoki Sejm dwa poprzednie sprawozdania o Patronacie Spółek rolniczych (z dn. 31. sierpnia 1910 LW. 109.681/910 Aleg. 757 i z dnia 30. grudnia 1911 LW. 178.342/911 Aleg. 943), uzupełnia Wydział krajowy niniejszym sprawozdaniem za ubiegłych 8 miesięcy bieżącego roku.

W tym czasie wydało przedewszystkiem krajowe Biuro Patronatu dalszy Rocznik Spółek za rok 1911, dołączony do niniejszego sprawozdania jako osobny alegat $\%.$ Zawiera on szczegółowe wiadomości o działalności krajowego Biura Patronatu jako też dokładną statystykę rozwoju i działalności Spółek patronackich w roku 1911. Jakie postępy poczyniła akcja krajowa na polu popierania rozwoju Spółek oszczędności i pożyczek w ubiegłym roku, świadczą o tem najlepiej następujące daty porównawcze.

Z końcem r. 1911 pozostawało pod Patronatem krajowym 1279 Spółek oszczędności i pożyczek to jest o 114 Spółek więcej, aniżeli z końcem 1910 r. Zamknięcia rachunkowe za ten rok uskuteczniło wszakże :

	za rok 1911	w porównaniu z rokiem 1910 więcej o
Spółek	1.213	124
które liczyły członków	255.820	30.918
posiadały wpłaconych udziałów . K	2,373.339	340.492
funduszy rezerwowych	2,650.834	521.983
wkładek oszczędności	57,984,365	16,366.112
zaciągniętych pożyczek	5,271.774	419.847
udzielonych pożyczek	53,869.236	10,185.330
wykazały czysty zysk	459.623	55.289
miały kosztów administracyjnych	394.063	64.640
obrót kasowy	132,885.061	38,563.102

W bieżącym roku przybyło dalszych 91 Spółek oszczędności i pożyczek tak, że ich ogółem znajduje się obecnie 1.370 pod Patronatem krajowym. Ale chociaż ruch zakładania nowych Spółek Raiffeisenowskich jest jeszcze bardzo

silny, to już niezawodnie przeszedł on swój punkt kulminacyjny, gdyż istniejące Spółki ogarniają już swą działalnością, statutowo terytoryalnie ograniczoną dla każdej Spółki, okrągło 4.000 gmin naszego kraju (tj. $\frac{2}{3}$ części z ogólnej ich ilości). Coraz większą natomiast baczność musi zwracać Patronat na wzmocnienie rozwoju i udoskonalenie działalności istniejących Spółek.

Ich fundusze obrotowe pochodzą w przeważnej części z wkładek, oszczędności, które już obecnie dosięgają niezawodnie sumy 60 milionów K, skoro z końcem 1911 wynosiły blisko 58 milionów K, podczas gdy własne fundusze z końcem tegoż roku stanowiły przeszło 5 milionów K (udziały 2,373.339 K, fundusze rezerwowe 2,650.834 K). Biuro Patronatu kładzie szczególniejszą wagę na to, aby Spółki starały się o pozyskiwanie drobnych ale licznych wkładek oszczędności, a ogólnie postępowały z przyjmowaniem wysokich wkładek. Propaganda groszowych oszczędności czyni postępy; szczególnie rozpowszechnia się zbieranie skarbnkowych oszczędności, a Biuro Patronatu dostarczyło Spółkom już kilkadziesiąt tysięcy skarbonek. Także szkolne kasy groszowe oparte o nasze Spółki, coraz bardziej się rozpowszechniają, i już rozeszło się 223.626 sztuk wydanych przez Biuro Patronatu czterdziestu- i dziesięcio-halerzowych znaczków.

W wielu Spółkach nabiera znaczenia tworzenie rezerw obrotowych na zabezpieczenie zwrotu wypowiedzianych wkładek i w tym względzie nie szczędzi Biuro Patronatu Spółkom rad i wskazówek przy każdej sposobności. Można z zadowoleniem skonstatować, że z końcem r. 1911 miało 894 Spółek ulokowane w Centralnej kasie nadwyżki funduszy obrotowych na łączną sumę 11.4 milionów K; w tem było 670 Spółek z kwotami od 100 do 338,681 K. Natomiast wycofywanie funduszy rezerwowych Spółek dla ich stałszej lokacyi poza własnym obrotem, postępuje dotąd powoli; zaledwie 40 Spółek miało razem kwotę 83.000 K ulokowaną na osobnych rachunkach funduszy rezerwowych w Centralnej kasie.

W kierunku udzielania kredytu przeważają jeszcze niezawodnie pożyczki inwestycyjne w celach powiększenia gospodarstwa lub uporządkowania majątkowych stosunków członka. Biuro Patronatu wywiera jednak w rozmaity sposób wpływ na Spółki w tym celu, aby dawały pierwszeństwo pożyczkom gospodarskim obrotowym. Pod tym względem stanowczego postępu spodziewać się można dopiero w miarę tego, jak uprzystępniony zostanie kredyt hipoteczny włościański a krzewić się będzie zawodowa oświata rolnicza między ludnością włościańską. Szczególniejszy nacisk kładzie Biuro Patronatu w ostatnich czasach na zwalczanie przez Spółki oszczędności i pożyczek „lichwy towarowej“, praktykowanej przy zaopatrywaniu się w potrzebne do gospodarstwa artykuły rolnicze. W jaki sposób w te stosunki powinny i mogą wkraczać Spółki oszczędności i pożyczek, poucza się Spółki na powiatowych i okręgowych konferencyach, w „Czasopiśmie dla Spółek“ i przy lustracjach miejscowych; obecnie zaś wydaje Biuro Patronatu broszurę z pouczeniem i wzorami, oraz formularze do praktycznego użytku Spółek przy organizowaniu kredytu, ułatwiającego ludności rolniczej korzystne zaopatrywanie się w towary rolnicze za gotówkę w organizacjach współdzielczych dla handlu rolniczego.

W czynnościach administracyjnych Spółek wprowadziło Biuro Patronatu ważne uproszczenia. Uzyskano mianowicie od Ministerstwa skarbu rozporządzeniem z dnia 16. sierpnia 1911 L. 48.453 zezwolenie (na razie na trzy lata), aby Spółki należność stempłową od skryptów dłużnych na udzielane członkom pożyczki, opłacały bezpośrednio raz na rok, na podstawie umówionej z Biurem Patronatu taryfy; odpada więc potrzeba nalepienia stempli a roczną należność oblicza Biuro Patronatu przy sprawdzaniu zamknięcia rachunkowego, ściąga od wszystkich Spółek i wpłaca razem w jednym (lwowskim) Urzędzie podatkowym za wszystkie Spółki. Również podjęło się Biuro Patronatu obliczania, ściągania, wykazywania i wpłacania do właściwych Urzędów podatkowych podatku rentowego od wypłacanych i dopisywanych odsetek od wkładek oszczędności. Przyjęło wreszcie Biuro Patronatu na siebie obowiązek dostarczania wszystkim władzom odpisów zamknięć rachunkowych wszystkich patronackich Spółek. Wraz ze sprawdzonym zamknięciem rachunkowym,

otrzymuje Spółka rachunek wszystkich rocznych należności, jakie ma uiścić przez wpłatę na załączony do rachunku blankiet wkładkowy Pocztovej Kasy Oszczędności i poza tem nie potrzebuje się troszczyć o dalszy stosunek z władzami skarbowemi i politycznymi; czyni to za nią Biuro Patronatu, aby Spółki mogły tem swobodniej oddać się należytemu spełnianiu swych właściwych zadań. W ubiegłym roku dokonano też Biuro Patronatu generalnej rewizji rejestrów sądowych dla sprawdzenia, czy i jakie różnice zachodzą między rejestrem a stanem faktycznym. Przy tej sposobności zarządzono sprostowanie pomylek i usunięcie zaniedbań co do rejestrowania zmian w składzie zarządu Spółek nie tylko w Spółkach ale niekiedy także w rejestrach sądowych i porozumiano się z Prezydiami obu Wyższych Sądów co do takich zarządzeń, któreby Biuro Patronatu umożliwiły stałą kontrolę nad dokonywaniem w właściwym czasie i w właściwy sposób wszystkich wpisów do rejestru sądowego.

Na wzmiankę zasługuje postanowienie Wydziału krajowego, aby wszystkie Spółki oszczędności i pożyczek zabezpieczyć od strat na wypadek kradzieży (włamania się). Z dochodów „Czasopisma dla Spółek rolniczych“ pokryje Biuro Patronatu tytułem premii dla Spółek, jako prenumeratorów Czasopisma, premię za zbiorowe ubezpieczenie wartości żelaznej kasy w kwocie 200 K i gotówki do 1000 K dla każdej Spółki, oraz ryczałtu 100.000 K na straty ewentualne z powodu kradzieży skryptów dłużnych. Spółki ubezpieczające wartości swoje ponad tę normę dla każdej Spółki opłacać będą dodatkowe premie z własnych funduszów.

Zlustrować zdołało Biuro Patronatu w roku 1911 ogółem 1.129 Spółek, z których część była dwukrotnie lub nawet częściej zlustrowaną, przyczem przeprowadzono 42 „generalnych“ lustracji na podstawie porównywania wszystkich wpisów kasowych z książeczkami, znajdującymi się w rękach stron. Nie zdołano wszakże w 150 spółkach przeprowadzić lustracji dla braku sił lustratorskich, co stanowi jeden z głównych powodów wniosku Wydziału krajowego o zmianę i powiększenie etatu Biura Patronatu. Wskutek lustracji zachodzi potrzeba wydawania różnych zarządzeń, nad których wykonaniem czuwa się następnie. W paru Spółkach musiano się domagać bezwzględnej zmiany zawiadawców kasowych, w częstszych wypadkach naciskać na energiczniejsze ściąganie zaległości, wytykać przekraczanie obowiązujących przepisów i samowolę w postępowaniu Zarządu lub kasyera, bezczynność albo niedostateczne wglądanie w sprawy Spółki ze strony Rady nadzorczej. W dwóch wypadkach doradzono wdrożenie cichej likwidacyi z powodu braku sił do pracy i zainteresowania się Spółką. Na ogół wszakże stwierdza Biuro Patronatu utrwalanie się podstaw bytu i rozwoju Spółek, coraz lepszą, nierzadko wzorową w nich pracę i powszechnie rosnące do nich zaufanie. Zadania swoje spełniają te Spółki coraz lepiej i wszechstronniej, skupiają koło siebie czynniki dodatnio pracujące i cieszą się sympatją ludności, wśród której działają.

W zakresie innych Spółek rolniczych nie ma Wydział krajowy do znaczenia żadnego ważniejszego faktu, oprócz powoli naprzód posuwających się narad w celu zamienienia Syndykatu rolniczego w Krakowie na Związek rewizyjno-handlowy Spółek rolniczych. O ile to się stanie w warunkach wymaganych przez Wydział krajowy w interesie zdrowego rozwoju współdzielczej organizacyi handlowo rolniczej, gotów jest Wydział krajowy przyjąć pod swój Patronat przeobrażony Syndykat rolniczy a tem samem zaopiekować się dalszym rozwojem Spółek rolniczych, złączonych w związkową organizację.

W etacie Biura Patronatu zachodzi konieczna potrzeba powiększenia sił, któreby sprostaly zwiększonej pracy tak wskutek przyrostu Spółek, jak i mnożących się agend Biura Patronatu. Wydział krajowy przyszedł przytem do przeświadczenia, że nie tylko rozchodzi się o pozyskanie dobrych sił lustratorskich, lecz zarazem o to, aby wyrobione siły zatrzymywać dla pracy Patronatu, coraz lepiej je zużytkować i polepszeniem widoków awansu dodawać także zachęty do tem wydatniejszej pracy. Zamiast tedy powiększać ilość lustratorów co najmniej o dwóch w IX. randze poborów, postanowił Wydział krajowy utworzyć dwie posady referentów Spółek, jedną głównie dla Spółek oszczędności pożyczek, drugą głównie dla innych Spółek rolniczych. Obok odbywania ważniejszych lustracji współdziałaliby obaj referenci z dyrektorem

w jego pracy kierowniczej i w dalszej organizacyi Spółek. Natomiast nie zamierza Wydział krajowy jeszcze i w następnym roku obsadzać posady zastępcy dyrektora i w miejsce dotacyi na tę posadę wstawił do preliminarza na rok 1913 wydatek na płace dwóch referentów w VIII. randze. Nadto należyte czuwanie nad sprawdzaniem w Biurze Patronatu tysiąca kilkuset zamknięć rachunkowych, coraz częstsza kontrola książkowa, wykonywana w Biurze Patronatu, prowadzenie i kontrolowanie znacznych już agend buchalteryjnych Biura Patronatu z powodu utrzymywania magazynu druków, książek i różnych przedmiotów dla Spółek oraz pośredniczenia w opłacaniu podatków i należności skarbowych, wymaga utworzenia odrębnej posady rewidenta w VIII. randze. Będzie on używany także do wykonywania trudniejszych pod względem buchalteryjnym lustracyj. Prócz tego nowego wydatku, zawiera preliminarz wydatków Biura Patronatu podwyższenie wydatków, na przypadające w r. 1913 nowe trzechlecie, na przyznaną w myśl uchwał Wys. Sejmu podwyżkę dodatków aktywalnych i na różnicę płacy dyrektora Biura Patronatu z powodu posunięcia go do rangi V., nadto proponuje Wydz. kraj. podwyższenie o 200 K płacy czterech niestałych lustratorów i magazyniera, o 120 K wynagrodzenia dla pisarza i zwiększenie wydatku na dyurna o 1.168 K. Ogółem wydatki personalne preliminowane są na rok 1913 w kwocie o 10.007 K wyższej od wydatków na rok bieżący. W wydatkach rzeczonych przewidziane jest podwyższenie dotacyi na subwencye dla Spółek rolniczych z 2.000 do 4.000 K. Ogólny wzrost wydatków Biura Patronatu wynosi 11.607 K przy ich ogólnej sumie 306.828 K i przy niezmienionych dochodach w sumie 120.000 K.

W myśl powyższych wywodów wnosi Wydział krajowy:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

I. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego z 31. sierpnia 1910 roku, z 30. grudnia 1911 r. i z 11. września 1912 r. o czynnościach Krajowego Patronatu Spółek oszczędności i pożyczek oraz innych Spółek rolniczych.

II. W etacie Biura Patronatu dla Spółek oszczędności i pożyczek wstawia Sejm dwie stałe posady referentów Spółek (jedną głównie dla Spółek oszczędności i pożyczek, drugą głównie dla innych Spółek rolniczych), tudzież jedną stałą posadę rewidenta, wszystkie w VIII. randze płac i poborów służbowych urzędników krajowych.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomerji wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Marszałek krajowy:

Adam Gołuchowski w. r.

Sprawozdawca:

Dr. Tadeusz Pilat w. r.

Członek Wydziału krajowego.